Toiviainen, Rekilä, Kurki 22.3.2022

Ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Kirjallinen kuulemispyyntönne 9.3.2022

HE 27/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle ilmastolaiksi

Palkansaajakeskusjärjestöt Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Akava ry ja STTK ry edellyttävät, että hallituksen esitykseen ilmastolaista lisätään kattavasti ja selkeästi YK:n Pariisin ilmastosopimuksen ja ILO:n oikeudenmukaisen siirtymän suuntaviivat. Tämä tarkoittaa ainakin seuraavia lisäyksiä:

1§ lain tarkoitus 2 kohtaan lisätään maininta sidosryhmistä ja lain perustelutekstiin avataan keskeiset sidosryhmät, kuten työmarkkinaosapuolet ja kansalaisjärjestöt.

2§ 3 momenttiin sisällytetään YK:n Pariisin ilmastosopimuksen ja ILO:n oikeudenmukaisen siirtymän suuntaviivojen mukainen oikeudenmukaisen siirtymän määritelmä.

7§ ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmään lisätään 5) kohdaksi kansallinen oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelma.

9§,10§,11§ ja 12§:ssä esitettyihin suunnitelmiin lisätään ennen kohtaa ”muut tarpeelliset seikat” sosioekonomisten vaikutusarvioiden tekeminen, mukaan lukien työllisyys- ja osaamistarvevaikutusarviot.

13§ ilmastopolitiikan suunnitelmien valmisteluun 1 momenttiin lisätään sidosryhmät ja avataan perustelutekstissä, mitä näillä ryhmillä tarkoitetaan. Sidosryhminä on mainittava vähintään työmarkkinaosapuolet.

18§ Ilmastovuosikertomukseen lisätään eduskunnalle tiedottamisasioihin ilmastotoimien oikeudenmukaisuus ja työllisyys- ja osaamistarvevaikutukset.

Perustelut ja yleiset huomiot

Järjestöt korostavat, että oikeudenmukaista siirtymää käsitteenä ja keinona ei ole nykyisessä lakiesityksessä käsitelty riittävästi, eikä se sisälly varsinaisiin lakipykäliin. Uuden ilmastolain on mahdollistettava työmarkkinaosapuolien ja muiden keskeisten sidosryhmien osallistuminen ilmastotoimien suunnitteluun, seurantaan ja arviointiin. Keskeistä on ennakoida ja analysoida ilmastosuunnitelmissa eri toimien työllisyys- ja osaamistarvevaikutukset. Arvioiden tulee olla velvoittava osa ilmastopoliittista suunnittelutyötä.

Toiviainen, Rekilä, Kurki 22.3.2022

Oikeudenmukaisen siirtymän periaatteiden noudattaminen vihreässä siirtymässä on kaikkien etu: työllisyys- ja osaamistarvevaikutusten ennakointi parantaa osaavan työvoiman saatavuutta, edistää työelämän perusoikeuksien toteutumista ja vahvistaa ilmastotoimien legitimiteettiä. Ilmastotoimet eivät edisty, jos niillä ei ole kansalaisten hyväksyntää.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarjan oma raportti 2021/5 suosittelee, että ilmastolakiin lisättäisiin periaate oikeudenmukaisesta siirtymästä. Näin on jo tehty monien muiden EU-maiden ilmastolaeissa (mm. Skotlanti, Espanja ja Ranska). Työntekijöiden oikeudenmukaisen siirtymän periaatteen lisääminen lakiin vahvistaa viranomais- ja oikeuskäytännön kehittämistä sen pohjalta.

Lakiehdotuksen perusteluissa todetaan, että ilmastotoimien oikeudenmukaisuutta ei olisi määritelty lainsäädännössä tai kansainvälisissä sopimuksissa. Väite ei pidä paikkaansa (ks. mm. ILO:n ja Pariisin ilmastosopimuksen määrittelyt, muualla tehdyt kansalliset määrittelyt), ja perustelutekstiä tulee päivittää tältä osin.

Ilmastolakiin on kirjattava myös ilmastotoimien sosiaalinen ja taloudellinen oikeudenmukaisuus, joka tarkoittaa esimerkiksi investointeja kohtuuhintaisiin ratkaisuihin, heikommassa asemassa olevien ryhmien tukitoimia esimerkiksi verotuksen keinoin, ja energiaköyhyyteen puuttumista.

Ehdotus perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioimisesta ilmastolaissa on sinällään kannatettava, mutta lakiehdotusta pitää vahvistaa myös työntekijöiden perus- ja ihmisoikeusvaikutusten osalta.

Ilmastonmuutoksen hillintään keskittyvien suunnitelmien ohella myös sopeutumissuunnitelmien laatimisessa on tärkeää huomioida eri sopeutumistoimien sosiaaliset vaikutukset ja oikeudenmukaisuus eri ryhmien kesken, sekä työntekijöiden toimeentulo, työhyvinvointi, työterveys ja työturvallisuus. Valmius- ja varautumissuunnitelmien laatiminen eri sektoreilla on tärkeää.

Järjestöt korostavat tarvetta kehittää valtion virastojen henkilöstön osaamista. Suunnittelujärjestelmään ehdotetut muutokset sekä esimerkiksi ilmastotoimien oikeudenmukaisuuden ja luonnon monimuotoisuuden huomioimiseen liittyvät uudet tehtävät edellyttävät lisäyksiä ao. ministeriöiden henkilöstöresursseihin ja rahoitukseen. Palkansaajakeskusjärjestöt huomauttavat, että kunnat ovat myös suuria työllistäjiä, joiden henkilökunnalla on merkittävä vaikutus ilmastotoimien toimeenpanossa. Lain onnistuneen toteuttamisen edellytys on myös kunnissa henkilöstön osaaminen ja sen riittävä resurssointi.

Järjestöt pitävät ehdotuksen puutteena sitä, että ehdotettavat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet eivät koske energia- ja ilmastostrategiaa, joka myös uudistettavassa laissa jätettäisiin ilmastolain ulkopuolelle.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Akava ry

STTK ry

Toiviainen, Rekilä, Kurki 22.3.2022

Lisätiedot
Anni Toiviainen anni.toiviainen@sak.fi
Piia Rekilä, piia.rekila@akava.fi
Leila Kurki, leila.kurki@sttk.fi